

Grobstytojams iškeltos bylos

Lengvosios pramonės ministerijos sistemoje neišgyvendinti valstybinio turto grobimai. Vilniaus "Spartos" kojinių ir trikotažo fabrike darbuotojai pagrobė importinių verpalų ypač stambiu mastu. Iškelta baudžiamoji byla. Remiantis tardymo organų duomenimis, galima teigti, kad šioje įmonėje blogai tvarkoma materialinių vertybių apskaita.

Ukmergės avalynės fabriko vedėja D. Janelaitienė bandė pagrobti 4 tūkstančių rublių vertės žaliavų, bet jos namuose rastų žaliavų vertė sudarė daugiau kaip 27 tūkstančius rublių. Jai taip pat iškelta baudžiamoji byla, vyksta tardymas.

Jau ne vieneri metai Kauno "Gegužės pirmosios" trikotažo fabrike grobiamas valstybinis turtas. Tačiau fabriko administracija, visuo meninės organizacijos, savaveiksmės grupuotės bei darbo kolektyvas nesiėmė efektyvių priemonių kad būtų užkirstas kelias negero vėms. Panaši padėtis ir Marijampolės putliųjų verpalų fabrike, Vilniaus "Lelijos" siuvimo ir Kauno S. Šiaučiuonaitės trikotažo gamybinuose susivienijimuose.

Šiuos bei kitus faktus aptarė Lietuvos TSR prokuratūros kolegija. Ji apsvaistė, kokia Respublikoje nusikalstamumo būklė ir kokie prokuratūros uždaviniai, vykdant tardymo bei kvotos priežiūrą, ir kaip Lengvosios pramonės ministerijos sistemoje laikomasi įstatymų.

Priekaištų Lengvosios pramonės ministerijos vadovai nusipelnė ne vien už tai, kad jų sistemos įmonėse dažni grobstymai. Čia daug gaminama ir nekokybiškos produkcijos. Štai Vilniaus prekybos organizacijoje atlikus patikrinimą, nustatyta, kad paerintos kokybės ir ypač madingų gaminių kai kurių artikulių prekės turi ryškių gamybos defektų. Teko nutraukti 11,7 proc. avalynės, 11,7 proc. odos galanterijos ir 4,9 proc. trikotažo gaminių gamybą.

Nemaža lengvojoje pramonėje ir kitu traktuose gausėja pravaikštininkų, nesilaikoma saugumo technikos taisyklių.

Prokuratūros kolegija, išanalizavusi nusikalstamumo būklę Lietuvoje, konsultavo šiemet kovos su nusikalstamumu, teisėtvarkos ir teisėtumo stiprinimo, teisės pažeidimų profilaktikos reikalai žymiai pablogėjo.

Užregistruotų nusikalstamų skaičius Respublikoje, palyginti su praėjusiais metais, padidėjo 66,3 proc., padaryta 36 proc. daugiau sunkių nusikalstamų. Vien tik per šiuos metus keturis mėnesius Lietuvoje užregistruota daugiau kaip 6 tūkstančiai kriminalinių nusikalstamų. Tai beveik dvigubai daugiau nei pernai per tą patį laikotarpį. Tarp šių nusikalstamų — 71 plėši-

Biržų pilies rūmai šilandien.

SKIRTA MŪSŲ MAMOMS

Ir tie, kurie dar gali pasidžiaugti savo motinų rankų šiluma, ir tie, kurie jos jau netekę, neabejotinai paims į rankas Juozo Kudirkos knygelę „Motinos diena“. Ji išleista „Minties“ leidyklos rūpesčiu ir kartu pirmoji tokio pobūdžio pokarinėje Lietuvoje. Ligi šiol apie Motinos dieną buvo lyg ir nutyli-

mas, 3786 piliečių asmeninio ir 984 valstybinio turto vagystės.

Gausėja socialistinio ir asmeninio turto vagystės, o įvykdytų užregistruotų nusikalstamų atskleidžiama tik 57,4 procento.

Visa tai paaiškinama neoperatyviu ir nepakankamai profesionaliu kvotos ir tardymo organų darbu, jų bloga sąveika, neatnešusiu naudos kriminalinės paieškos darbuotojų skaičiaus mažinimu, nepakankamai efektyvia prokurorine priežiūra.

Daugumoje liaudies ūkio įmonių ir organizacijų mažai dėmesio skiriama socialinės nuosavybės apsaugai užtikrinti. Sunkiai įtvirtinami TSRS valstybinės įmonės (susivienijimo). Kooperacijos įstatymai. Nepavyko persiorientuoti prokurorinei priežiūrai kovojant su teisės pažeidimais ekonomikoje, su paruošų supirkimo kooperatyvų pažeidimais. Savaveiksmės visuomeninės grupuotės, darbo kolektyvai beveik nedalyvauja teisėtvarkos apsaugoje. Vietinių Liaudies deputatų tarybų komisijos, deputatų grupės nusišalino nuo profilaktinio darbo.

Kolegijos posėdis pareikalavo suglaudinti teisėsaugos organų sąveiką su kitais valstybiniais organais ir visuomeninėmis organizacijomis, darbo kolektyvais, suderinti koordinacinius veiksmus naujos strategijos ir taktikos požiūriu.

„Tiesos“ inf.

ma, nes ji sutapdavo su kitomis šventėmis, proletarinės minties atžvilgiu lyg ir svarbesnėmis. Tačiau kas gali būti brangiau ir svarbiau kiekvienam žmogui už motiną. Tame žodyje telpa viskas — tėviškė, pirmasis žingsnis ir pirmasis žodis, pirmieji gyvenimo prasmės ieškojimai ir niekieno neišmatuota, neaprepta begalinė motinos meilė. Nūnai Lietuva atsikvošėjo ir kartu su kitomis civilizuotomis šalimis ima švęsti Motinos dieną.

— Motinos diena — motinos pagerbimo, džiaugsmo ir apmąstymų diena — vaikų ir motinų diena. Tai šeimos židinio saugotojos, vaikų auklėtojos, pirmosios darbštumo, kalbos, gerumo mokytojos, papročių, liaudies dainų ir pasakų puoselėtojos bei kūrėjos diena. Tai didelės atsakomybės diena. Juk nuo motinos ir vaiko ryšio priklauso žmogaus, visuomenės, tautos socialinis brandumas, dažnai ir ateitis, — sako ilgai laukto leidinio autorius.

Šiuose keliuose sakiniuose bene aiškiausiai ir koncentručiausiai, sutelkta prasmė, dėl kurios žmonės į savo metų kalendorių įtraukė tą dieną. Trečiąjį dešimtmetį švęsta ji ir Lietuvoje, bet nuo penktojo dešimtmečio iki 1987 metų buvo tartum užmiršta. 1988 metais jau visa Lietuva šventė Motinos dieną mokyklose, kultūros centruose įvyko daug gražių ir prasmingų renginių ta proga. O šiemet motinų šventė tapo jau viena pačių dailiausių tautos švenčių. Tokios šventės populiarumas — dalykas natūralus. „Pagarba motinoms tokia pat sena, kaip ir pati žmonija. Vakarų Europos šalyse dar viduramžiais buvo žinomos šventės, kuriose daugiausia dėmesio buvo skiriama motinoms. Dažniausiai tai buvo pavasario šventės, simbolizuojančios gamtos atgimimą...“ — rašo Juozas Kudirka. Na, o motinos kultas Lietuvoje, kaip ir ki-

tuose kraštuose, senas, turintis gilią tradicijas. Apie tai pasakoja išstis knygos skirsnis. Čia rasime žinių apie Motinos dienos kilmės istoriją bei jos įteisinimą Lietuvoje. Daug įdomaus leidinyje pasakojama apie šeimos papročius, tautos tradicijas, pagerbiančias motiną, sužinosime, kaip anksčiau Lietuvoje buvo švenčiama Motinos diena. Štai zanavykės motinos dieną skatino rengti jau 1927 metais, o po metų žurnalas „Moteris“ šiai gražiai šventei skyrė visą penktąjį numerį. Paskui jai daug dėmesio skyrė žurnalas „Motina ir vaikas“.

Knygelėje taip pat pateikiami straipsniai, liaudies dainos, eilėraščiai, skirti motinai, Motinos dienai.

Valdas Araminas

TRUMPAI

— Pagal ruošiamą Tarybų Sąjungoje naują emigracijos įstatymą, labai galimas daktas, tarybinių piliečių įvažiavimas į JAV nuolatiniam gyvenimui padidės keturiopai. Praeitais metais atvyko mažiausia 18,000.

— Plačiai žinomas civilinių teisų sąjūdžio aktyvistas Jesse Jackson persikelia gyventi į Washington, D.C., kur jis nusipirko apartamentą trijų kambarių. Eina kalbos, jog jis sieks būti išrinktas Washingtono miesto meru.

— Pasirodo, kad 1987-88 metais Kongreso nariai kelionėms į užsienio šalis išleido valdžios pinigų beveik \$13 milijonų. Dar gražiau, nemaža jų vyko į užsienį tik pasivažinėti, netgi veždamiesi savo šeimas, o ne tarnybos reikalais.

VILNIS

Lithuanian Peoples' Bi-weekly (659-780)

Published bi-weekly, Thursday, except when preceded by a Holiday,
by the Workers Publishing Association, Inc.
Subscription rates in United States: one year \$15.00; Chicago \$17.00;
Canada, and other foreign countries — \$20.00.

POSTMASTER: Send address changes to the
VILNIS—3116 So. Halsted St., Chicago, Ill. 60608 Phone 842-7325

Second class postage paid at Chicago, Illinois (U.S.P.S. 659-780)

DAKTARO KAZIO ŠIDLAUSKO BEGĖDIŠKAS VĖMALAS

Skaitant "Vilnius" liepos 6 d. laidoje straipsnį "Vyskupas Baltakis seka šv. Raštą", man labai įkrito pasakymas, kad dr. Kazys Šidlauskas "kandžiai atsiliepia apie išeivių lietuvių katalikų vyskupą Paulių Baltakį".

Žinant, kad dr. Šidlauskas yra aktyvus katalikų veikėjas, mane pagavo smalsumas pamatyti tą jo straipsnį ir tuos jo kandžiojimus, padarytus vyskupui. Ano laikraščio neprenumeruoju, tad tą numerį su dr. Šidlausko straipsniu gavau iš netolimai gyvenančio kaimyno, kuris kartais ir manęs paprašo kurio "Vilnius" numerio, kai randa spaudoje kokią citatą iš "Vilnius".

Esame vienur bei kitur skaitę apie karo metu Lietuvoje vykdytas masines žmonių žudynes. Taip, pavyzdin, karo pradžioje buvo rasta Rainių miškelyje (netoli Telšių) 73 lietuvių lavonai nužudytų Telšių kalėjimo politinių kalinų, o karui pasibaigus, tame pačiame Rainių miškelyje buvo rasta 810 žydų lavonų (vyrų, moterų ir vaikų).

Karui prasidėjus karingieji katalikai džiaugėsi ir tikėjosi, kad vokiečių naciai duos pilną laisvę katalikų Bažnyčiai. Tad, kai jau liepsnose skendėjo žydų sinagogos, iš katalikų bažnyčių ambonų buvo skelbiama "linksma žinia" apie iš Vakarų prasiveržusią "laisvę", kartu primenant "laisvės" nešėjų įsaką neslėpti žydų, bet juos perduoti į surinkimo punktus.

Ano džiaugsmo jausmų liekanos dažnai prasiveržia save tremtiniais besivadinančiųjų kovingųjų asmenų išsireiškimuose. Kaip, štai, ir dabar, vyskupui Baltakui spaudoje pasisakius užmiršti praeities

skriaudas, dr. Šidlauskas j tai pareiškia, kad "šitoks vyskupo posakis labai tiktų žydams, bet vargiai pavergtiems lietuviams".

Ir kaip dr. Šidlauskas besistengtų iš jo kovingos gelmės išsprūdusį antisemitinį vėmalą interpretuoti, jis niekaip negalės paslėpti prieš žydus įvykdyto baisaus keršto.

Lietuviams Lietuvoje yra gerai žinomi vykdyti trėmimai, kaip lygiai jiems yra žinomi ir baltaraiščių komendantų atlikti žmonių žudymai. Toks Aleksandras Pakalniškis savo atsiminimų knygoje "Plungė" liudija, kaip "visus iki vieno" 1800 Plungės žydų lietuvių grupelės komendantas įsakė sušaudyti. Toks su raudonąja armija grįžęs karininkas Olšvangas rado savo motiną masinėje duobėje, o kad dr. Šidlauskas geriau suprastų skirtumą, jam reiktų pašnekinti kunigą (dabar garbųjį prelatą) Prunskį, iš Sibiro tremties savo motiną atsitraukusį pas save Amerikon.

Andai, Mokslų Akademijoje vykusiose diskusijose istorijos mokslų daktaras Konstantinas Surblys nurodė, kad "iš Lietuvos 1940 ir pokario metais buvo deportuota į Rytus apie šimtas dvidešimt tūkstančių gyventojų", ogi, pačių išsivedavusiųjų į Vakarų duomenimis, Lietuvoje buvo sušaudyta per du šimtu penkiasdešimt tūkstančių žydų.

Dabar, pagal dr. Šidlauską išeitų, kad vyskupo Baltakio posakis "užmiršti praeities skriaudas" tiktų tik žydams. Daktaras norėtų iš kovingųjų gelmių išsprūdusį vėmalą užtepti ant žydų žaizdų.

"Vilnius" skaitytojas
Ch. B. B.

STAKLIŠKIŲ MEDIS

Gal iki šiol Stakliškės — senas Dzukijos miestelis — būtų likęs tykiu bažnytkaimiu, jei ne senasis bočių gėrimas midus, kurio gamyba čia atgaivinta. „Lietuviško midaus“ gamyklos produkcija dabar žinoma toli už Lietuvos ribų.

Istorija byloja, kad šis taurus gėrimas buvo daromas dar senovės Egipte, Graikijoje, Romoje, viduramžiais paplito visoje Europoje, ypač Skandinavijoje, slavų ir baltų kraštuose. Tačiau ilgainiui midų beveik išstumė kiti gėrimai. Buvo užmiršti senieji gamybos būdai, receptai.

Atgaivinti tradicinio senųjų gėrimo — midaus — gamybą Lietuvoje emesi maisto produktų technologas, inžinierius Aleksandras Sinkevičius. Pirmasis lietuviškas midus gavo „Dainavos“ vardą. Po to sekė „Bočiai“, „Trakai“, „Stakliškės“... Į kiekvieną dedama vis kitokių žolių žolelių, kurias midaus meistrai gauna iš švenčių

vaistažolių fabriko, taip pat liepžiedžių, apynių, kadugių uogų, ažuolo gilių ir kitko. Tačiau svarbiausias komponentas — viržių ir liepų medus, kuris gamyklai pristatomas iš tolimiausių pamiškių bitynų. Natūraliai fermentuotas, perdirbtas ir atitinkamai išlaikytas medus virsta lietuviškais gėrimais „Suktinis“, „Vilnius“, „Žalgiris“.

Aleksandras Sinkevičius daugelio originalių midaus receptų, išradimų autorius. Jis yra gavęs apie lietuvišką midų gerų atsiliepimų iš įvairių kraštų. Anglai pirmieji prieš keliolika metų užpatentavo lietuviško midaus gamybos technologiją.

Stakliškių midus dalyvavo daugelyje tarptautinių parodų. Diplamai, garbės raštai, medaliai atkelavo į šį nedidelį Lietuvos miestelį iš Jugoslavijos, Prancūzijos, Japonijos, Anglijos, Kanados ir kitų šalių.

Armantas Norvaišas

OBJEKTIVĖ — PASAULIO MIESTAI

Segovija — vienas seniausių Ispanijos miestų. Čia atvykę turistai visada aplanko dar XI amžiuje pastatytą Alkasaro pilį.
Nuotraukoje: miesto fragmentas.

TASS-o nuotrauka

Karinis lėktuvas — blogas kaimynas

Su pertvarka, su atgimimu grįžta ir ekologinė sąmonė. Mes, tarsi po gilaus miego pabudę, dairomės ir stebimės — kaip žauriai sužalota mūsų žemė, kaip užterštos upės ir ežeruose dūsta gyvybė, kaip tyro oro gurkšnis jau tampa vertybe. Tokį pojūtį, matyt, pergyveno ir tūkstančiai šiauliečių, susirinkę į protesto mitingą prie aerodromo.

Ar seniai čia toks faktas būtų tikra fantastika: juk apie visa, kas susieta su panašiais objektais, buvo užginta net ir puse lūpų viešai prasitarti. Bet prakalbome pagaliau ir apie tai, nes tolesnis tylėjimas gali tapti pražūtingu mums patiems. Ir šiame mitinge kalbėtojų išties netrūko, daugelis žmonių atėjo nešini plakatais.

Aerodromas Šiaulių pašonėje įsi kūrė dar prieš karą, iš jo kilo pirmieji kuklūs Lietuvos lėktuvai. Bet argi juos nūnai lyginti su šiandienos technika! Nepalyginamai pasikeitė ir aviacijoje naudojamų įvairių medžiagų, jų kiekiai. Per tą laiką Šiauliai išaugo. Ir aerodromas, kaip pat išsiplėtęs, atsiderė benaz miesto ribose. Kai minystė su šio galimu monstru tapo pražūtinga. Mitinge kalbėjo ne tik daugelis susirgimų, vaiku apsigimimų sieje su lėktuvų išmetamais cheminiais teršalais, kiaušų parą keliamu triukšmu. Argi nevertė susimąstyti, jog aerodromas per keletą dienų sudegina kuro daugiau, nei miesto transportas per visus metus...

Mitingo dalyviai reikalavo nutraukti lėktuvų skraidymus virš miesto, įvesti griežtą ekologinę tvarką pačiame aerodrome, kuris lig šiol neturi netgi vandens valymo įrenginių. Netoliese esantis Kairių ežerėlis pamažėl tampa aerodromo naftos produktų surinkimo duobe. Zalieji mitingo dalyviai tai akivaizdžiai pademonstravo: jie atvežė iš aerodromo gaudyklų pasemto kanalizacinio vandens ir kyštelėjo degtuką — dega!

Dar daug paslapčių už spygliuotų vielų užtvarų. Bet viešumui neturi likti "uždraustų zonų". Savo sveikatos labai visuomenė, tuo labiau vietos valdžia, turi būti informuota, kas dedasi už tvorų ir šlaugbūmų, kokios ten vartojamos cheminės medžiagos ir technologiniai procesai, ji turi imti ekologinę kontrolę į savo rankas, neišskiriant ir karinių objektų.

Parašiau šiuos žodžius ir pats suabejojau: ar tai ne tuščios svajos? Juk ligi šiol Gynybos ministerijos reikalus nuo visuomenės akių patikimiau už bet kokias tvoras gaubė didžiažinybinio neliečiamumo ir prioritetinges viršenybės skraistė. Bet šiandien jau džiaugiamės — ši skraistė pamažu bliūksta. Neseniai iš TSRS liaudies deputatų suvažiavimo tribunos visa šalis pirmą kartą išgirdo, kas lig šiol buvo po septyniais užraktais, — apie mūsų karinį biudžetą, kuris šiemet sudaro 77,3 milijardo rublių. Atėnančiais metais jį siūloma sumažinti 14 procentų. Pradėtas nusiginklavimas ir naujas mąstymas užsienio politikoje teikia vis daugiau vilčių, kad mūsų padangė giedrės, gyvenime taikos sąlygomis.

Simboliška, jog šiauliečių mitingas prie aerodromo įvyko mišriai Tarptautinę vaikų gynimo dieną. Mes privalome apginti jų ateitį, sveikatą ir ramų miegą. Todėl mitinge, kurį organizavo Sąjūdžio miesto taryba ir Konjunktūro miesto komitetas, šalia ekologinių problemų kalbėta ir apie taikos išsaugojimą, demilitarizuotą pasaulį, jame skarbėjo antikariniai, antimilitaristiniai šūkiai.

Mitingo dalyviai priėmė rezoliuciją, adresuotą TSRS liaudies deputatų suvažiavimui, šalies Aukščiausiąjai Tarybai ir Gynybos ministerijai. Joje reikalaujama, kad aerodromo šeiminkai imtųsi griežtų priemonių prieš aplinkos teršimą, atėtytę ieškoti valinviu jį išskl dinti.

Sigitas Bleda

Vilnius, 1989 m. liepos 20 d.

ŽMONĖS IR DATOS

RUGPJŪCIO 1 DIENA
PRIEŠ 45 METUS

Tarybinė Armija iš fašistinių grobikų išvadavo žymią lietuvių grobėnės ir kultūros centrą — Kauną. Vaduojant šį miestą, pasižymėjo 5-osios armijos, vadovaujamos Krylovo kariai. Trims iš jų buvo suteiktas Tarybų Sąjungos Didvyrio vardas, daugelis apdovanoti ordinais ir medaliais. Kaune liko negyjančių fašistinių okupantų padarytų žaizdų: apie 80 tūkstančių žmonių buvo išžudyta. Devintajame forte, apie 35 tūkstančių tarybinų karių sušaudyta. Šeštajame forte, apie 18 tūkstančių — prie kitų fortų. 1984-aisiais metais, birželio mėnesį, fašizmo aukų atminimui buvo atnaujintas Kauno devintojame forto memorialinio ansamblio monumentas ir muziejus.

RUGPJŪCIO 3 DIENA
PRIEŠ 80 METŲ

gimė lietuvių rašytoja Liūnė Janušytė. Savo autobiografijoje ji rašė:

„Išėjo pirmas mano feljetonų rinkinys „Ant ko ir pasirašau“, paskui kitas — „Važiuojam!“, o po jo ir aš pati išvažiavau. Pradėjau Europos pažinimą nuo Estijos, Latvijos, vėliau persikėliau į kitas geografines ilgumas ir platumas: įkšiauasp Vokietijon, palaipiojau po Belgiją vaikščiančiomis Rembranto flamandėmis, nulipusiomis nuo paveikslų, dirstelėjau, kaip išdardis tradicijos aplink apimti lordai kiurkso Londono miglose, ir ilgėniam laikui sustojau Paryžiuje. Čia tada gyveno taip pat Salomėja Nėris ir Petras Cvirka. Visi prisiglaudėme kukliausiame ir kartu jaučiausiame Lotynų kvartale, bėduomenės ir studijuojančio jaunimo kvartale. Apie susitikimus su Salomėja Nėrimi ir Petru Cvirka Paryžiuje, apie bendrus mūsų išpūdžius jau rašiau rinkiniuose...“

Sulaukėme 1940 metų birželio. Vos spėjusi pasirašyti tarybiniais metais parašyti keletą feljetonų į „Šluotą“ ir išversti porą pjesių, turėjau persimesti į kitą pjesiją: likau okupacijos metu Žemaitijoje ir gastroliauvau po kaimus, kaip „prityrusi, nebrangiai imanti“,... Tas tik iš Paryžiaus grįžusi suvėję...“ Tas suvėjęjais man galutinai pratrėnė akis, parodydamas tikruosius žmones, kurių iki tol, deja, neturėjau progos taip gerai iš taip arti pažinti. Susipažinau ir susidraugavau su tais, kuriems niekados mes, rašytojai, neišmokėsim savo skolos, nors rašytumėm nuo ankstyviausio ryto iki vėliausios nakties“.

RUGPJŪCIO 4 DIENA
PRIEŠ 85 METUS

gimė lietuvių poetas Leonas Skabeika. Savo kūryboje jis kritikavo klerikalų valdžią, smerkė liberalizmą ir buržuazinę demokratiją, kėlė demokratines kovas ir socializmo idealus. Leoną Skabeiką anksti pakirto džiova, jis mirė teturėdamas 32-ėjus metus. Jam mirus, Antanas Venclova rašė: „Jis mirė, ieškodamas išeities iš pasmerkto žūti gyvenimo... Jeigu jis nesusėpė pasiekti giliai prasmingo naujo gyvenimo ribos, kaltė ne jo, bet mirties, kuri iš pradžia žėri pagrobė. Pro jo eilėraščius laiki pasilgimas to kito — gražaus ir prasmingo gyvenimo, kuris aušta, griūvant „krūviniams sostams“, ardomiems naujų gyvenimo jėgų, ir kurio jis siekė, nepaisydamas „motinos verkimo“.“

Vilnis, 1989 m. liepos 20 d.

RUGPJŪCIO 6 DIENA
PRIEŠ 75 METUS

gimė lietuvių dailininkas, Tarybų Lietuvos liaudies artistas Romanas Marijošius. „Visuomet, kai prisimeniu Romano Marijošiaus vardą, — prisimena Didžiojo Tėvynės karo veteranas, 16-osios Lietuvosiosios divizijos kovotojas Jevsejus Jacovskis, — mane užplūsta karo meto prisiminimai. Tolimoje Gorkio srityje, kur formavosi 16-oji Lietuviškoji divizija, dažnai skambėdavo švelnus Marijošiaus baritonas. Jis dainuodavo pulkuose, batalionuose, kuopose, visur buvo nuoširdžiai laukiamas svečias. Marijošiaus dainos giliai paliesdavo kiekvieno kario širdį... Su įsteigtu karo metais Tarybų Lietuvos valstybinio meno ansambliu jis atvykdavo į Lietuviškąją diviziją ir akordeonui arba gitarai akompanuojant koncertavo kariams. Jis dainuodavo pamirte iš sunkvežimio paskubomis įrengto estrados, nepaisydamas lietaus, sniego, šalčio, kartais net sproginėjančių netoliese artilerijos sviedinių ar aviacijos bombų“.

Nuo 1945 metų Romanas Marijošius dirbo Tarybų Lietuvos valstybinio akademinio operos ir baleto teatro solistu.

Mirė Romanas Marijošius 1980 metais.

RUGPJŪCIO 7 DIENA
PRIEŠ 130 METŲ

gimė lietuvių rašytojas, publicistas ir švietėjas Juozas Adomaitis-Sernas. Pradėjęs bendradarbiauti spaudoje, kartu su Vincu Kudirka jis nutarė leisti laikraštį „Varpas“, kurį 1889—1890 metais redagavo, rašė vedamuosius ir poleminius straipsnius. Vėliau pasitraukė iš redakcijos.

Juozas Adomaitis-Sernas daugiausia reiškėsi kaip švietėjas, mokslo žinių populiarintojas. Jis išleido apie 20 knygų, kurias parengė pagal kitų tautų autorių veikalus, periodikoje išspausdino daugiausia kaip 2 tūkstančių straipsnių. Rašytojas atkakliai kovojo prieš obskurantizmą. Jo materialistinės pažiūros glaudžiai susijusios su ateizmu. Rūpinantis su laikų mokslo ir pažangos stabdžiu, dvasinio žmonių pavergimo įrankiu. J. Adomaitis-Sernas buvo radikalių pažiūrų žmogus. Jis smerkė neteisingus karus, rasizmą, šovinizmą ir kolonializmą, kritikavo kapitalistinę santvarką, socialines nelygybes šaltiniu laikė privatinę nuosavybę. Jo kūryba turėjo įtakos materialistinės pasaulėžiūros plitimui.

Mirė J. Adomaitis-Sernas 1922 metais.

RUGPJŪCIO 8 DIENA
PRIEŠ 95 METUS

gimė spalio socialistinės revoliucijos ir revoliucinio judėjimo Lietuvoje dalyvis Pranas Preikšas. Pirmojo pasaulinio karo metais tarnaudamas carinėje armijoje, jis karštai pritarė bolševikų idėjoms ir nuo pirmųjų revoliucijos dienų stoji ginti jos iškovojimą. Už spalio revoliucijos idėjas jis narsiai kovojo ir grįžęs į Lietuvą 1918 metų rudenį. Šiauliuose jis kūrė Raudonosios armijos būris, kovėsi Zemačių pulko gretose. Vėliau, nuslopinus Tarybų valdžią Lietuvoje, Pranas Preikšas vėl įsijungė į Raudonosios armijos eiles ir kovojo pilietinio karo frontuose Rusijoje. Po to dirbo partinį ir tarybinį darbą įvairiose Tarybų šalies vietovėse.

Žuvo Pranas Preikšas 1938 metais.

RUGPJŪCIO 11 DIENA
PRIEŠ 85 METUS

gimė spalio revoliucijos ir revoliucinio judėjimo Lietuvoje dalyvis Antanas Pševodskis. Jau nuo 15 metų jis dirbo Tilmanso metalo gamykloje Kaune. Pirmojo pasaulinio karo metais, evakavus gamyklą, Antanas Pševodskis atsikūrė Maskvoje. Įsijungęs į Rusijos proletariato eiles, kovojo prieš neteisębę ir socialinę priepaaidą, už socialistinės revoliucijos pargalę. Revoliucijos dienomis įstojęs į Komunistų partiją, padėjo organizuoti Raudonosios gvardijos būrius, vadovavo gamyklos būriui Pševodskio barikadose. Jis taip pat kovėsi prieš kaizerinius okupantus bei interventų ir baltagvardiečių pulkus. Už drąsą buvo apdovanotas Raudonosios vėliavos ordinu.

Dalyvavo Antanas Pševodskis ir revoliuciniuose įvykiuose Lietuvoje. Buvo persekiojamas ir kalinamas. Hitlerininkams užpuolus Tarybų Sąjungą, kartu su šeima Pševodskis evakavosi į šalies gilumą, tačiau netrukus grįžo į Lietuvą pagrindiniams darbui. 1942 metų pavasarį pakliuvo į fašistų rankas ir Kauno IX forte buvo nužudytas.

RUGPJŪCIO 14 DIENA
PRIEŠ 195 METUS

gimė lietuvių istorikas ir publicistas Mykolas Balinskis. Jis gyveno tuo laikotarpiu, kai kilo lietuvių ir lenkų tautų nacionalinis išsivadujamasis judėjimas, vyko 1831 ir 1863 metų sukilimai. To meto įvykiai, viešoji nuomonė turėjo įtakos ir Balinskio pažiūroms. Jis rinko istorinę medžiagą, domėjosi krašto praeitimi, rašė mokslinius veikalus. Jo svarbiausi darbai parašyti lenkų kalba. Tai dvejų tometų „Vilniaus miesto istorija“, monografija apie Barbarą Radvilaitę, „Senoji Vilniaus akademija“, veikalai apie Universiteto rektorius astronomus J. Sniadeckį ir M. Počobutą. Kartu su T. Lisinskiu paruošė kapitalinį veikalą — 4 tomų „Senovės Lenkija“, kurios ketvirtasis tomas skirtas Lietuvai. Čia aprašomos atskiros Lietuvos vietovės, liaudies papročiai. Rašydamas istoriją, Mykolas Balinskis bendradarbiavo su rašytoju Stanisloju Stanevičiumi, kuris siuntė jam žinių apie žemaičius ir jų kraštą. Mykolas Balinskio istoriniai veikalai vertingi gausia faktine medžiaga. Deja, dalis jo darbų iki mūsų dienų neišliko.

RUGPJŪCIO 15 DIENA
PRIEŠ 100 METŲ

gimė lietuvių kompozitorius ir pedagogas, Tarybų Lietuvos nusipelnęs meno veikėjas Jonas Bendorius. Jis mokėsi Varšuvoje, Leipzige. Kurį laiką gyveno Marijampolėje ir daug prisidėjo prie Suvalkijos krašto muzikinės kultūros kėlimo. Vėliau iki mirties dirbo pedagoginį darbą Kauno muzikos mokykloje, po to Vilniuje. Čia kartu su Konradu Kavecku suorganizavo muzikos mokyklą ir jai vadovavo. Beveik ketverius metus Jonas Bendorius vadovavo Konservatorijai — buvo jos direktorius.

Kompozitorius rašė dainas, daug liaudies dainų pritaikė chorams ir solistams. Aktyviai bendradarbiavo spaudoje muzikos klausimais.

Mirė Jonas Bendorius 1954 metais.

— Gegužės 10-14 dienomis įvyko Čilės komunistų partijos XV kongresas pogrindyje. Kongrese dalyvavo daugiau kaip 200 delegatų.

ELEKTRINĖS CECHAI

Tai, kad nemažas būrys Lietuvos V. Lenino elektrinės dirbantiųjų į darbą ateina ne iš namų, o iš sanatorijos-profilaktorio, nestebina Elektrėnų miestelio gyventojų. Įmonės kolektyve įprasta apilenkti ligą. Todėl visi čia dirbantys žmonės dukart per metus kruopščiai mediciniškai patikrinami.

Darbuotojų sveikatos būkle, jų poilsio sąlygų gerinimu rūpintis įpareigoja tarp elektrinės administracijos ir darbininkų pasirašoma kolektyvinė sutartis. Kaip ji vykdoma, nuolat prižiūri įmonės profsąjungos komitetas, į kurį darbo žmonės kasmet išrenka savopatikėtinius. Jie tvirtai suvokia, kad energetikų darbas — labai įtemptas ir atsakingas. Be gero poilsio, stiprios sveikatos čia neišsiversi. Tam ir tarnauja Elektrėnų sanatorija-profilaktoriumas.

Pastatyti žaliame pušyne ant gražaus Anykštų ežero kranto sveikatingumo rūmai niekuo nenusileidžia geriausių Respublikos kurortų gydykloms. Iš vietinio 580 metrų gręžinio čia naudojamas net savas mineralinis vanduo.

Stambiame komplekse įrengti gydomosios gimnastikos, įrengti fizioterapijos, procedūrų, diagnostikos kabinetai, klinikinių ir biomedicinių tyrimų laboratorijos, chemulikos rūšių gydomosios vonios. Pusantrą šimto vietų sanatorijoje-profilaktoriuje su profsąjungos keliais, neatsitraukdami nuo gamybės, porą kartų per metus gali pailsėti ir pasigydyti visi elektrinės dirbantieji.

Sanatorija-profilaktoriumas, kainavęs įmonei milijoną rublių, pastatytas pagal kolektyvo ekonominio ir socialinio vystymo planą. Nemažai lėšų išleista ir poilsio bazei Sventojoje, kur vienu metu gali ilsėtis du šimtai šeimų. Kaip grybai po lietaus Molėtų ežerų pakrantėse dygsta nauji energetikų vasaros nameliai.

Elektrinės profsąjungos aktyvas nuolat rūpinasi, kad jauku ir gera būtų kiekvienoje darbo vietoje. Antai įmonės teritorijoje patydinga nemaža medžių, dekoratyvinių krūmų. Šalia įrengimų cechuose žydi gėlės, akį patraukia imantrūs vijoklių raštai.

Jau trys dešimtmečiai dieną naktį šviečia Elektrėnų žiburiai. Per tą laiką išaugo nauja miesto gyventojų karta, susiklostė savos tradicijos. Noriai elektrėniskiai dalyvauja bendrose miestelio tvarkymo talkose, puošia ir gražina savą gimtinę. Energetikų šeimas elektrinės profsąjungos komitetas dažnai pakviečia į namų, kiemų, gatvių, vakviečių tvenkų ir vaikų varžybas. Tradicinėmis tapo šventinės eisenos miesto gatvėmis, įmonės sportininkų bėgimas dirbtinių marių pakrantėmis. Šimtus poezijos mėgėjų iš visos Respublikos čia sutraukia ir „Mažasis poezijos pavasaris“.

Arūnas Požarskas

RUGPJŪCIO 14 DIENA
PRIEŠ 80 METŲ

gimė lietuvių skulptorius, Respublikos liaudies dailininkas Napoleonas Petrulis. Jis kūrė portretus, paminklus, kamerines kompozicijas, šaržus, liejo akvareles. Vis dėlto Petrulio kūryboje svarbiausią vietą užima portreto žanras. Jis yra nuliejęs ir nemaža akvarelių: „Tėviškė“, „Miškas“, „Tėviškės upelis“ ir kt.

Napoleonas Petrulis buvo bendro pedagogas. Daug metų dirbo bendrojo lavinimo mokyklose, Dailės institute.

Mirė Napoleonas Petrulis 1985 metais.

KALBININKO ATMINIMUI

Grupė talkininkų prie K. Donelaičio atstatytos klebonijos.
(B. Aleksandravičiaus nuotr.)

Būk atidus

„Buvo neatidus...“ Šiuos žodžius neretai galima surasti autoįvykių protokolų išvadose. Neatidūs būna ir jauni, ir seni, ir pradedantieji, ir prityrę. Natūralu! Ne, svarbiausia, kad žmonės nemoka valdyti savo dėmesio. Apie tai ir norėtusi pakalbėti. Tačiau iš pradžių keletas bendrų pastabų.

Neįsitempkite. Šis patarimas pirmiausia skiriamas pradedantiems vairuotojams. Atrodytų, paradoksas: žmogus visą laiką akylus, pasiryžęs reaguoti į bet kokią netikėtą pasikeitimą, jis maksimaliai susikaupęs, ir vis dėlto avarija įvyksta. Būtent dėl to, kad jis buvo neatidus. Šio veiksnio paslaptį paaiškės vėliau, o kol kas pažymėsim. Kad perdėtas susikaupimas nuo nelaimės pasirodo, neapsaugo. Nuolatiniams itampa belaukiant, „kad kas nors neatsitiktų“, greitai išvargina žmogų. Ne tik psichologiškai, bet ir fiziškai. Be to, tokia itampa trukdo susigaudyti, kas vyksta šalia.

Zinių, patyrimo stoka, baimė, kad nesuvaldysi mašinos sunkesnėmis sąlygomis, — įtempto dėmesio priežastys.

Kitas krastutinumas, charakteringas mažiau prityrusiems vairuotojams, — atsipalaidavimas. Tai būdinga per daug pasitikintiems — „aš viską mokau, viską galiu, man gera reakcija“. Tokia klaidinga nuomonė vėliau, kaip sakoma, už valdo beveik kiekvieną naujoką.

Neatitruk dėmesio. Šis patarimas skiriamas pirmiausia vairuotojams su stažu. Dažnai tenks stebėti žmones už vairo, gyvai bendraujančius su bendrakeleiviais, pasisukusius šonu. Laisvai pakibus ant sėdynės ar durelių ranka irgi rodo, kad vairuotojas nekreipia daug dėmesio į kelionės problemas. Jam viskas aišku, situacija kelyje nedomina, jis iš anksto gali pasakyti kaip įvykiai klostysis toliau. Tačiau toks įsitikinimas neretai klaidingas. Kritinėje situacijoje vairuotojas būna nepasirengęs išvengti avarijos. Žodžiu, ir vėl tas pats nemokėjimas valdyti savo dėmesio.

Stai vairuotojas susidomėjo, kas vyksta ant šaligatvio. Tuo metu pasikeitė šviesoforo signalas. Priekyje važiuojęs spustelėjo stabdžio

pedalą. Susidūrimas neišvengiamas. Taigi neatitruk dėmesio!

Nepražiopsok pavojaus. Kaip valdyti savo dėmesį, kad neįsitemptum, tačiau laiku pastebėtum pavojų? Kaip žinoma, dėmesio tikslas pastebėti, pagauti ir išskirti iš bendro fono tuos girdimus, matomus ar kitus signalus, kurie padeda susiorientuoti kelyje. Kitaip sakant, svarbius saugiam eismui užtikrinti objektus reikia mokėti laiku pastovus ir susikaupęs, bet ne toks, kaip pas pradedančius. Važiuodamas kolonoje, vairuotojas turi visą laiką žiūrėti, nuolat laikyti distancijas, sekti priekyje ir užpakalyje važiuojančių elgesį, o mieste — šviesoforus, ženklus, pėsčiuosius. Tačiau pastovumo ir susikaupimo nepakanka. Vairuotojo dėmesys turi būti išskirtinis. Čia ir slypi tas „paradoksas“, apie kurį užsiminam iš pradžių.

Neretai vairuotojų dėmesys tiesiog prilimpa prie kokio nors objekto, dažnai nereikšmingo, ir atitraukti jį būna sunku. Toks „dėmesys“ dažniausiai būna apsvaigus nuo alkoholio, pervargus.

Pastebėta, kad prityrę vairuotojai atkreipia dėmesį į automobilių persirikiavimus, įsiklauso į variklio darbą arba pagal padangų šiurėnimą nustato kelio būklę. Žodžiu, dėmesys išsklandomas. Taigi svarbu žinoti, kur žiūrėti, ką matyti ir girdėti, kur laikyti rankas ir kojas. Tačiau šito kaip tik ir nemoko kursuose, mokyklose. Todėl ir įvyksta avarijos dėl dėmesio stokos. Patirtis kaupiama klaidų kaina.

Instruktoriai, kurie moko vairuoti, paprastai būsimiesiems vairuotojams stengiasi aiškinti, kad svarbu stebėti šviesoforus, ženklus. Žodžiu, tikslinga žiūrėti į priekį. Jie nesistengia priversti vairuotoją mąstyti. Pavyzdžiui, neuždengia veidrodžio, kur matyti, kas vyksta užpakalyje, ir neklausia, kas ten vyksta. Padangų triukšmas buvo palyginti didelis, nemalonus, o vėliau nutilo. Kas atsitiko? Gerai tai ar ne? Tokių klausimų kursantai niekas nepateikia. Žinoma, važiuoti, kai padangos nekelia triukšmo, kur kas maloniau. Betgi grublėtas kelias, kai teras sukibimas, tapo

Kavos medis

Kiekvienas įžymesnis augalas turi kokią nors istoriją. Pavyzdžiui, legenda pasakoja, kad kavą atradusios ožkos. Toks abisinių piemuo pastebėjo, jog jo ožkos ima linksmiai laigyti, užkirmusios raudonų uogelių, augančių ant vieno medelio. Paragavo tų uogų patis — irgi ėmė šokti, paskui davė pamėginti gretimai vienuolyno vienuoliams — ir jiems patiko, nebeužmigdavo ilgal besimelsdami. Čia — krikščioniška legenda iš Abisinijos, bet yra ir musulmoniška. Arabai pasakoja, kad arkangelas Gabriėlius davė paragauti kavos įpuolusiam lūdesin Mahometui. Pranašas iš karto sėdo ant žirgo, nugalėjo keturiasdešimt priešų ir pamylojo keturiasdešimt mergelių. Kaip ten buvo su ožkomis ir vienuoliais, nežinia, tačiau dėl antrosios legendos nėra jokių abejonių: Mahometas (570–632) kavos neragavo, ji arabų pasaulyje pasirodė ne anksčiau kaip XIII amžiuje, o jos pupelės arabai pradėjo spraginti tik nuo XVI amžiaus vidurio. Anksčiau jas virdavo žalias arba tik išdžiovinatas. Taigi kava tokia, kaip ją dabar geriname, gyvuoja tik keturis šimtmečius.

Arabų kavamedžio (Coffea arabica) tėvynė — visai ne Arabija, o Etiopija, arba, kaip ją tals laikais vadindavo, Abisinija. Tačiau kava su kultūrinta vis dėlto Arabijos pusiasalyje, Jemene, — taip mano tyrinėtojai. Ilgą laiką kava buvo bedūnių, kupranugarų vilkstinių vedlių gėrimas, padėdavęs ilgose ir varginančiose kelionėse. O pačioje krikščioniškoje Abisinijoje bažnyčia ir valdžia kavą ilgai draudė kaip musulmonų gėrimą. Pačiuose musulmonų kraštuose kavos kelias irgi nebuvo rožėmis klotas: „Jai paplūtus visoje Turkijos imperijoje, kuri tada užėmė milžiniškus plotus nuo dabartinio Pakistano iki Alžyro, Europoje — iki Vengrijos, atsirado kavinės, priviliojusios minias žmonių. Mulos išsigando, kad kavinės atitraukia žmones nuo maldų ir mečečių. Kavinės buvo uždarytos, kava paskelbta šėtono gėrimu. Tačiau kava vis dėlto pasirodė esanti stipresnė, ir XVI amžiuje, sultono Suleimano Nuostabiojo laikais, Janičarams prieš mūsų jau duodavo išgerti puodelį kavos... Netrukus visame musulmonų pasaulyje kavos puodelis pasidarė būtina etiketo dalimi — ir diplomatiškoje, ir kasdieniame gyvenime.“

Į Europą kava pateko XVII amžiaus viduryje — 1622 metais Venecijoje ir 1644 metais Marselyje buvo atidarytos pirmosios kavinės. 1651 metais atvėrė duris pirmoji kavinė Londone, po to — Oksforde, Amsterdame, ir XVII amžiaus pabaigoje kava pasidarė tokia populiari, kad olandai, tada valdė Sri Lanką, saloje užveisė jos plantacijas. Po to prasidėjo pergalinga kavamedžių kelionė per visą atogrąžų pasaulį, ji tęsiasi iki šių dienų. Beveik pusė visos pasaulio kavos dabar užauginama Brazilijoje, o San Paulo mieste net yra paminklas kavai — metalinis kavamedis ant postamento. Taigi kava sujungė tris žemynus: atsirado Afrikoje, sukul-

tūrinta Azijoje, labiausiai išplito Amerikoje (čia dabar auga 80 procentų pasaulio kavamedžių).

Arabinis kavamedis — nedidelis, iki 5 metrų aukščio medis tamstel žalias odiskais lapais, kurių pažastyse išsidėstę balti jazminais kvieplantys žiedai. Kavamedžio vaisiai — ryškiai raudonos vyšnios didumo uogos. Jų minkštima labai mėgsta beždžionės ir paukščiai, kurie ir platina natūraliai augančius medžius. Vaisiuje yra dvi sėklos, panašios į pupelės. Kultūrinis kavamedis duoda iki 2,5 kilogramo uogų, iš jų gaunama apie 0,5 kilogramo pupelių. Pupelės paspraginamos 130–200 laipsnių temperatūroje, sumalamos ir duoda mums išsiligtojo kofeino — alkaloido, šalinančio nuovargį, stiprinančio širdies veiklą, išplečiančio kraujagysles, skatinančio skrandžio sulčių sekreciją ir taip toliau. Kavoje yra mažiau kofeino negu arbatžolėse, todėl vienai porcijai kavos užplikoma daugiau.

Arabai sugalvojo ir pirmuosius kavos paruošimo būdus. Iki šiol pasaulyje labai paplitęs turkiškasis būdas: į mažą, viršuje susmaugtą indelį iberiama cukraus, kuo smulkiau sumalta kava užpilama būtinai šaltu (pagal kitą receptą — būtinai verdančiu) vandeniu ir pakaitinama, kol ima kilti putos. Tačiau ir pagal vieną, ir pagal kitą receptą kava užvirinti negalima Italai šiame šimtelyje išpopuliarino kitą kavos paruošimo būdą — kal kofeina ištraukia karštil garai (vadinamieji „Ekspresso“ aparatai). Antroje šio šimtmečio pusėje iš pradžių JAV — paplito tirpstanti kava. Tačiau šia kavos „amerikonizacija“ šalyse, turinčiose senas kavos gėrimo tradicijas, nepaplito. Iš arabinių kavamedžių šiuo metu surenkama apie 90 procentų viso pasaulio kavos derliaus. Sukultūrinti dar keli kavamedžiai — geriau pakaltantis kaltra konginis kavamedis ir Indonezijoje auginamas liberinis kavamedis. Jie derlingi, bet užaugina prasteno skonio pupelės: jos daugiau vartojamos tirpstantiai kavai gaminti.

Maždaug trečdalis žmonių kiekviena rytą pradeda kavos puodelį!

Kavos melšpalzas... 100 g sviesto ir stiprios balintos kavos užvirkite, ten įpilkite artipinę šilkinę miltų. Nenukeldami nuo ugnies, energingai plakite, kol pasidarys vientisa masė. Tada nukelkite, dar pamaišykite ir atvėsinkite. Tuo tarpu iki baltumo išukite 4 trynius su dviem šaukštais cukraus ir įmaišykite į atvėsusią miltų masę. Išplakite 4 baltymus, taip pat įmaišykite į tešlą (tik kuo atšargiau sukite ir viena pusę, kad baltymai nesukristų). Tešlą sudėkite į šilkinę lydų sviestu išteptą formą ir kepkite krosnyje arba vidutiniu karšumu orkaitėje valandą ar ilgiau. Saugokite, kad nesudegtų. Patiekite su plakta šaldžia grietinėle.

Tokius „trečius patiekalus“ mėgdavo praėjusiam amžiuje.

Parengė: AUKSĖ CEPAITIENĖ
ir VIRGILIJUS CEPAITIS

VYTIS RATO FONE

Senovinio rato fone šuoliuojantis Vytis — buvęs Lietuvos automobiline klubo herbas. Apie tai pasakoja minėto klubo viceprezidentas Bronius Kučinskas.

— Gal iš pradžių truputį klubo istorijos...

— Lietuvos automobilių klubas (LAK) buvo įkurtas 1926 metų kovo 20 d. Tais pačiais metais Respublikos Finansų ministerija pripažino triptikų (leidimą važiuoti per sieną be muit) režimą Lietuvoje. 1927 metais klubas buvo priimtas į Tarptautinę automobilių klubų asociaciją kandidatu, o po poros metų — tikruoju nariu.

1928 metais LAK turėjo per 50, o 1933-aisiais — per 100 narių. Jais tapdavo tie pavyzdingi automėgėjai, kuriuos rekomendavo tikrieji klubo nariai.

Klubas mokydavo automėgėjus, kaip suteikti medicininę pagalbą kelyje, organizuodavo tarptautines lenktynes (tarp jų — įžymiąsias „Aplink Lietuvą“), patardavo

slidžiu, pavojingam — štai kokią svarbią informaciją teikia padangos.

Taigi pažinti saugaus eismo paslaptis derėtų iki tol, kol gauni vairuotojo pažymėjimą. Tada ir nebūs VAI protokoluose tų įrašų, nuo kurių ir pradėjome šį pokalbį.

A. Katajevas

automobilių pirkimo, draudimo klausimais.

LAK įkūrėjai — Liudas Daukša, Silvestras Žukauskas, Jonas Romanas, Kipras Petrauskas, Anatolijus Reška.

— 1940-aisiais šis klubas...

— Buvo uždarytas. Ir tik 1988 metų birželio 20 d. Kaune, Architektų namuose, susirinkę automėgėjai nutarė atkurti LAK.

— Koks atgimusio LAK įstatus?

— LAK — savarankiška ūkiskaitinė organizacija, kuri išlaikys save iš lėšų, gautų už gamybinę veiklą, iš nario mokesčio ir rėmėjų. Iš klubo lėšų finansuosime sportininkų dalyvavimą varžybose, organizuosime klubo nariams pažintines ekskursijas. Ateityje planuojame statyti kempingus, motelių, vairavimo kvalifikacijos kėlimo aikštes. Svajiname vėl tapti pilnateisiais FIA nariais.

Priimti klubo nuostatai skelbia, kad bus tęsiamos pažangios Lietuvos automobilių klubo tradicijos, renkamas ir globojamas jo archyvas, propaguojami mokslo ir technikos laimėjimai.

— Tikriausiai įvairiose pasaulio šalyse dar yra gyvų buvusio LAK klubo narių. Kokių adresu jie galėtų atsiskirti?

— Lietuva, Kaunas 233000, Daukanto 15, Lietuvos automobilių klubas.

VI. Navikas

Vilnius, 1989 m. liepos 20 d.

A. Gylio nuotraukoje: Poezijos pavasario laureatas, losangelietis dypukas Bernardas Brazdžionis su žmona Aldona ir anūke Dalia Lakštingalų slėnyje Kauno Palemonė.

Pagerbtas liaudies dailininko atminimas

Vilnius, VI. 1. (ELTA). Šios dienos kalendoriaus lapelyje — trumputis įrašas: sukanka 60 metų, kai gimė Stasys Krasauskas. Mirė 1977 metais. Anksti mus palikęs, liko visiems laikams — savo kūrinuose, savo plonučių elegantiškų linijų muzikoje. Žvelgia jis į atgimstančią Lietuvą truputį liūdnomis "Jaunystės" akimis, gieda amžinąją "Giesmių giesmę", išaukština, poetizuoja moterį graviūrose "Moters gimimas", kritusio kario aukos prasmę padeda mums suvokti savo didžiojo ciklo "Amžinai gyvi" vaizdais.

Stasys Krasauskas liko mums ir mūsų ainiams Algimanto Baltakio, Justino Marcinkevičiaus, Eduardo Mickevičiaus, Roberto Roždestvenskio, Mykolo Sluckio, kitų rašytojų knygose, like žaisminguose piešiniuose — linksma dailininko akimi žvelgiančiuose į savo artimų draugų veidus. Girdėjusiems ir šiandien skamba mintyse jo gražus balsas —

VYDŪNO ATMINIMUI

Lietuvių rašytojo, filosofo ir visuomenės veikėjo Vydūno (Vilhelmo Storostos) vardas ne kartą skambėjo vykusioje Sovetsko miesto šventėje. Čia (buvusioje Tilžėje) rašytojas mokytojavo berniukų gimnazijoje. 1895-aisiais įkūrė Tilžės giedotojų draugiją ir jai keturis dešimtmečius vadovavo.

Į šventę atvyko gausi Lietuvos atstovų delegacija. Kaliningrado srityje gyvenantys lietuviai. Pasipuošę tautiniais drabužiais, su gėlėmis ir dainomis jie atžygiavo Laisvės tiltu iš kitapus Nemuno prisiglaudusio Panemunės miestelio. Pagal tradiciją ant žirgų jojančys jaunuoliai laikė Respublikos, Mažosios Lietuvos ir šiandieniniais Kaliningrado krašto lietuvių reikalais besirūpinančios Tilžės lietuvių kultūros draugijos vėliavas. Seimininkai, sutikę svečius su duona ir druska, pakvietė į koncertą Žaliojo teatro estradoje.

Vilnis, 1989 m. liepos 20 d.

jo daina: dosniai talentais gamta buvo apdovanojusi šį žmogų. Tarp tautiniai diplomai, Lietuvos ir TSRS valstybinės premijos, garbės vardai — tai tik išorinė išraiška gilių pagarbos, kurią savo mylimam liaudies dailininkui paskyrė pati liaudis.

Nuoširdžiais, jaudinančiais žodžiais Stasį Krasauską prisiminė kolegės — dailininkai ir rašytojai jo gimimo 60-osioms metinėms skirtame vakare, kuris įvyko šiandien Menininkų rūmuose.

Minėjime dalyvavo kandidatas į Lietuvos KP Centro Komiteto biuro narius, Respublikos liaudies poetas Alfonsas Maldonis, Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos pirmininkas, Lietuvos TSR Mokslų Akademijos narys korespondentas Lionginas Sepetys, Lietuvos KP CK ideologijos skyriaus vedėjas Justas Paleckis, žymūs meno, kultūros veikėjai.

Surengta Stasio Krasausko jubiliejui skirta paroda.

Pagrindiniu šventės akcentu tapo paminklinės lentos Vydūniui atidengimo iškilmės. Vilniečio skulptoriaus Antano Zukausko sukurtas horeljefas papuošė Lenino gatvės (buvusi Klauzijos gatvė) 17-ąjį namą, kuriame 1933-1944 metais gyveno ir dirbo rašytojas. Apie jo gyvenimą ir kūrybą, gyvenimą ir kūrybą, atminimo jam žinimą kalbėjo Sovetsko miesto vykdomojo komiteto pirmininko pavaduotojas

komiteto pirmininko pavaduotojas Aleksandras Jakovlevas, Kaliningrado sritys paminklų apsaugos komiteto pirmininko pavaduotojas Nikolajus Kovaliovas, kraštotyriminkas Isakas Rutmanas, Lietuvos TSR kultūros ministro pirmasis pavaduotojas Giedrius Kuprevičius, Vydūno draugijos pirmininkas Vacys Bagdonavičius.

Aušra Pilaitienė
Eltos koresp.

SMALKĖS — PAVOJINGAS NUODAS

Lietuvoje dar yra daug pavojingų namų ir kaimo sodybų su vietiniu šildymu. Namų apšildymas yra atsakingas darbas. Ne veltui priešgaisrinės apsaugos darbuotojai tikrina kaminus, krosnis. Nes, deja, dar dažnai dėl lengvabūdiškumo žmonės apsinuodija smalkėmis ar užtrokšta dūmuose. Kaip rodo statistika, apie 12 proc. staigių mirčių įvyksta dėl šių priežasčių. Mat net pats švariausias kuras — gamtinės dujos — degdamos į aplinką išskiria smalkių anglies viendeginio. Smalkės — beskonės, bekvapės, lengvesnės už orą dujos — greitai pasišalina iš blogai ventiliuojamų, uždarytų, drėgnų patalpų. O žmogaus organizmas joms labai jautrus — aplinkoje esant vos 0,1 proc. smalkių, per kelias valandas žmogus gali mirtinai apsinuodyti.

Kauno P. Jašinsko klinikoje per pastaruosius 6 metus gydėsi 50 sunkiai apsinuodijusių smalkėmis ligonių. Dalis jų nukentėjo nuo mašinų išmetamųjų dujų, kuriose yra iki 13 proc. anglies viendeginio. Uždarame garaže galima mirtinai apsinuodyti per 5 minutes. Kita dalis ligonių nukentėjo gaisro dūmuose. Prižiūradamas šiltnamį ir kurdamas jį dujomis, apsinuodijo pilietis K. Jo kraujyje rasta 20 proc. smalkių. Matyt, pilietis K. galvojo, kad degdamos suskystintos dujos į aplinką jokių nuodingųjų junginių neišskiria, ir apsiriko. O štai Jonavos rajono gyventoja N., praėjęs 6 valandoms po krosnies pakūrimo malkomis, nepažiūrėjęs į pakurą, užskendė dūmtraukį ir atsigulė. Po kelių valandų kaimynai rado jį be sąmonės; apsinuodijusių

smalkėmis. Jos kraujyje buvo rasta net 30 proc. smalkių junginio. Modernus defoksikacinis gydymas barokamerose sugrąžino jai sveikatą ir darbingumą. Tačiau neretai kaimynų apsilankymas būna pavėluotas.

Deja, žmonės labai dažnai iškūrentų krosnių dūmtraukius užsklendžia per anksti, neįsitikinę, ar visiškai sudegęs kuras, nepažarstę anglių. Norisi priminti, kad degant malkoms, susidaro daugiau smalkių negu degant akmens anglims. Ypač jeigu malkos šakotos, drėgnos. Tad visada reikia pažiūrėti, ar kuras sudegęs, ar nematyti melsvos melsvos liepsnelės žarstomose anglyse. Tik gerai pažarsčius pelenus, galima uždaryti dūmtraukio sklendę.

Sunkiausi apsinuodijimai, kai į organizmą patenka kelių rūšių nuodai. Pavyzdžiui, migdomieji vaistai ir smalkės arba alkoholis ir smalkės. Tuomet gydymas būna labai sudėtingas ir ne visada sėkmingas.

Dar labiau smalkės suluošina ligotus žmones. Dažnai nebepavyksta jų išgelbėti, nes smalkės paveikia ne tik kraujo kūnelius, bet audinius, jų fermentus. Smalkės labai jautrios smegenys, širdies raumuo.

O svarbiausia, ką reikia atsiminti: kol atvyks greitoji pagalba, nukentėjusį reikia kuo skubiau išnešti į gryną orą, apsaugoti nuo peršalimo ir skubiai iškviesti medikus.

Lukas Mackevičius
Gdytojas

DRAUGYSTĖS TILTAS: VILNIUS — MADISONAS

Madisono panorama.

Birželio 6 d. Vilniuje pasirašyta mūsų Respublikos sostinės ir Madisono miesto (JAV, Viskonsino valstija) bendradarbiavimo sutartis. Šie miestai tapo susigimintais.

Sutartį pasirašė Vilniaus miesto Liaudies deputatų tarybos vykdomojo komiteto pirmininkas Algirdas Vileikis ir Madisono miesto delegacijos vadovas Džeimsas Saikas.

Eltos korespondento Romualdo Čėsno paprašyti, niūtimis apie bendradarbiavimo perspektyvas pasidalijo:

Džeimsas Saikas:

— Madisonas — mūsų valstijos sostinė, Viskonsino universiteto miestas, mūsų namai. Manau, kad visi jo gyventojai — o jų apie 170 tūkstančių — pritaria bendradarbiavimo su Lietuvos sostine idėjai. Mano kelionė į Vilnių prasidėjo

prieš ... 90 metų. Tada tėvas paliko Lietuvą ir perplaukė vandenyną, kad pradėtų naują gyvenimą. Nuo to laiko mūsų mieste, taip pat Chicagoje, kitur apsigyveno tūkstančiai lietuvių, atsivežusių savo meilę Lietuvai, savo kalbą, turtinoms tradicijoms.

Algirdas Vileikis:

— Sutarties pasirašymas — neeilinis įvykis miesto gyvenime. Tai tiltas, jungiantis miestus, esančius skirtinguose žemynuose.

Pirmieji susitarimai: rudenį į Madisoną vyks grupė liaudies ūkio specialistų. Mokslininkų, studentų grupėmis pasikeis Vilniaus ir Viskonsino universitetai. Beje, šis universitetas žinomas savo veikla, susijusia ir su baltistikos tyrinėjimais.

Iš "Tiesos" birž. 7 d.

DOVANOS LIETUVAI — NAUJOJE GALERIJOJE

KAUNAS, VI. 30. (ELTA). Šiandien 16 valandą vėl suskambėjo varpas Skulptūros ir vitražo galerijoje. Aštuoni jo dūžiai paskelbė, kad atidaromas devintasis Mikalojaus Konstantino Ciurlionio dailės muziejaus filialas — Dailės galerija. Jos rūmai pastatyti miesto centre, Nepriklausomybės aikštėje.

Tūkstančiai kauniečių ir miesto svečių susirinko šioje aikštėje, prie atgręžtų į ją naujosios galerijos kolonų. Skamba Bernardo Brazdžionio eilėraštis „Sugrįžimas“. Įžanginį žodį taręs M. K. Ciurlionio dailės muziejaus direktorius Malvydas Sakalauskas kalbėjo apie mūsų tautietį, pasaulinio meno kolekcionierių, žinomą ketvirtąjo dešimtmečio Lietuvos Respublikos politinį veikėją Mykolą Žilinską. Jo namuose Vakarų Berlyne Lietuvos muziejinkai sveičia vosi daugybę kartų. Kiekvieną kartą į Tėvynę jie grįždavo ne tuščiomis, parsiveždavo dovanotų paveikslų.

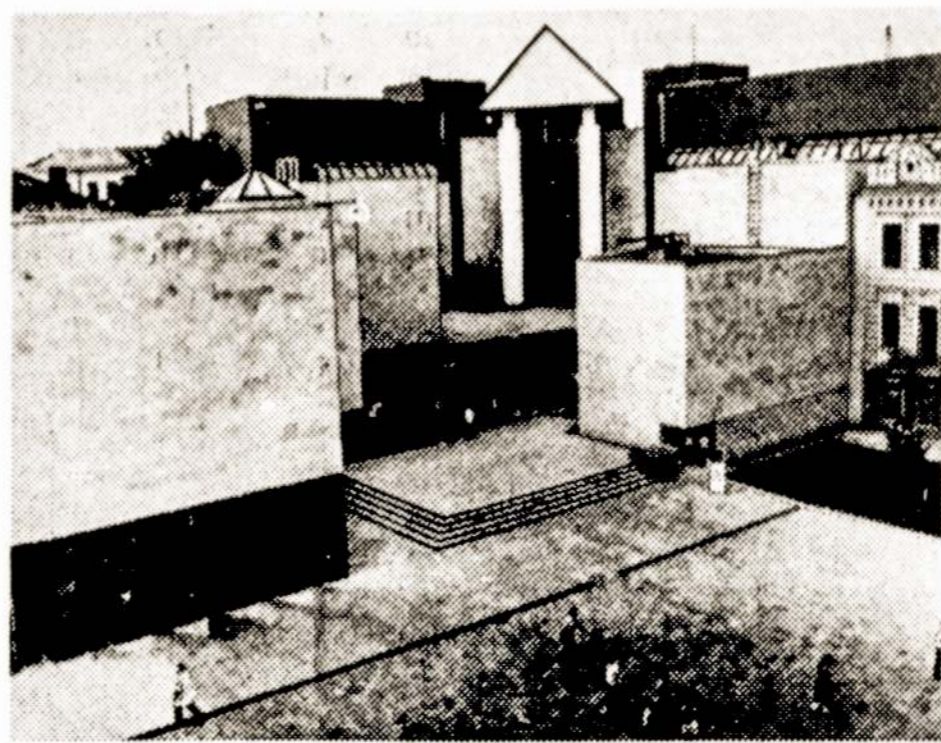
Mykolo Žilinsko kolekcijos vertę pinigais vargu ar galima išreikšti — jo dovanoti Vakarų Europos ir emigracijoje kūrusių lietuvių dailininkų paveikslai — tikras meno lobynas. Naujosios galerijos salėse — apie 400 meno šedevrų. Bet tai dar ne visi Mykolo Žilins-

ko dovanoti paveikslai — dalis jų dar triama, restauruojama, visuomenė juos pamatys vėliau. Iš viso jis gimtam kraštui padovanojo apie pusantro tūkstančio meno kūrinių.

Kalbėjo Lietuvos Komunistų partijos Centro Komiteto pirmasis sekretorius Algirdas Brazauskas. Jis pabrėžė, kad per visą Lietuvą tauriai ir iškilmingai skamba Mykolo Žilinsko vardas. Gyvendamas toli nuo Tėvynės, šis žmogus neužmiršo nei gimtosios kalbos, nei tėvų kapų, liko ištikimas gimtajai žemei. Jis visada galvojo apie Lietuvą, tapo vienu iš tų, kurie tiesė suartėjimo kelius tarp Tėvynėje ir emigracijoje gyvenančių lietuvių. Jo dosnumo ir taurios širdies dėka galime atidaryti dar vieną meno šventovę, kurios mums gali pavydėti ne viena Europos valstybė. Čia sukaupti meno turtai kels žmones iš abejingumo dvasios vertybėms, ugdyt kilnius jausmus.

Algirdas Brazauskas akcentavo, kad atgimimo epocha atėjo ne pati savaime. Lietuvos kultūros fondas, mokslininkai, menininkai daug padarė, kad būtų saugomos tautos vertybės, kad ji būtų pasirengusi įveikti visus sunkumus.

Kalbėtojas pasakė, kad,

Pirmieji parodos lankytojai.

važiuodami į iškilmes, Respublikos vadovai aplankė Petro Jašinsko klinikoje besigydančią Mykolą Žilinską. Jis neblogai jaučiasi. Mūsų dėkingumas tegul padeda jam atgauti jėgas, dar daug nuveikti Tėvynės labui.

Kauno miesto Tarybos vykdomojo komiteto pirmininkas Petras Staškūnas padėkojo architektams, projektuotojams, statybininkams, Kultūros ministerijai, visiems tiems, kurių dėka pastatyti meno rūmai. Jis pranešė, kad miesto vykdomasis komite-

tas, išreikšdamas visų kauniečių valią, naująją meno šventovę nutarė pavadinti Mykolo Žilinsko dailės galerija. Tai dėkingumo išraiška žmogui, kurio dėka turime tokią turtinę meno kūrinių kolekciją.

Algirdas Brazauskas perkopa simbolinę juostelę, ir į galeriją sueina, jos salėse pasklinda pirmieji lankytojai. Nuo šios dienos galerija atvira kauniečiams ir miesto svečiams.

Mykolo Žilinsko dailės galerijoje eksponuojamas meno kūrinių apžiūrėjo Lietuvos KP Centro Komiteto pirmasis sekretorius Algirdas Brazauskas, Centro Komiteto sekretorius Valerijonas Baltrūnas, Respublikos Ministrų Tarybos pirmininko pavaduotojas Petras Ignotas, Lietuvos KP Centro Komiteto ideologijos skyriaus vedėjas Justas Paleckis, Respublikos kultūros ministras Dainius Trinkūnas, Respublikos užsienio reikalų ministras Vladislovas Mikučauskas, partijos Kauno miesto komiteto pirmasis sekretorius Romualdas Rimaitis, miesto vykdomojo komiteto pirmininkas Petras Staškūnas.

Naujoji Mykolo Žilinsko dailės galerija.

Rimanto JANKAUSKO nuotraukos

TIK BUVUSIO GROŽIO ŠEŠĖLIAI

Lazdijų rajone yra 57 archeologiniai, 26 istoriniai, 9 architektūriniai, 56 dailės paminklai. Keturiolika dešimt šių paminklų — respublikinės reikšmės.

Kaip jie saugojami, prižiūrimi, kas konkrečiai rūpinasi, kad praeities turtai džiugintų mus, išliktų ateities kartoms? Sešiolika metų rajoninių kultūros namų metodininkė paminklų apsaugai dirba Eugenija Budavienė.

Kas saugo ir rūpinasi? — susimąsti metodininkė. — Visi ir niekas konkrečiai. Dešimtmečiais neišsprendžiama ši problema. Laimė, jeigu apylinkės, ūkio vadovas suvokia, kad reikia pasirūpinti ir praeities paminklais. Suvokti, beje, mažai reikia ir pinigų. Nors pastatyti skoningas, meniškias rodykles prie archeologinių bei istorinių paminklų, sutvarkyti aplinką, nužvyti keliuką tūkstančių nereikia.

Būtent taip mano Seirijų apylinkės Tarybos pirmininkas Vladas Mikėlonis. Apylinkėje — net aštuoniolika praeities paminklų. Ir visi sutvarkyti, prižiūrimi. Buvo aplėistos Barauskiškės kapinės. Tarkos metu sutvarkė Seirijų apylinkėje 1863 metais veikė Povilo Suzino vadovaujamas sukilėlių būrys. Mušio su caro kareiviais vieto-

je stovi kopyltstulpis. Kitas pastatytas ant žuvusių sukilėlių amžino poilsio vietos. Gražiai sutvarkyta aplinka. Svarbiausia — neužmirštos tautos praeitį menančios vietos. Kruopščiai prižiūrima vieta, kur stovėjo dailininko Antano Žmuidzinaučiaus gimtoji troba. Gėlės, rodyklės prie senkapių, piliakalnių labai maloniai nuteikia ir pačius šeiminkus, ir svečius. O jų gražioje Seirijų apylinkėje netrūksta, ypač dabar, artėjant vasarai.

O kaip užkopti į Šeštokų apylinkėje esantį Rudaminos piliakalnį?

— Jau buvau sutarusi su kolūkiu pirmininku, kad įrengs laiptelius, — kalba metodininkė. — Neseniai kolėkį padalijo. Dabar jau reiks tartis su kito ūkio, kurio valdose atsidiūrė ir Rudaminos piliakalnis, vadovais. Rudaminos, aplinkinių kaimų jaunimas prašo leidimo šiemet ant piliakalnio švesti Jonines. Metodininkė abejoja — leisti ar ne. Tiksliau nerimauja — o jeigu ištryps šlaitas, ne vietoje lauzų sukurs? Tad juo labiau reikalingi laipteliai. O dėl tvarkos per Jonines turi būti atsakingi patys organizatoriai.

— Oi, gražiai per gegužines ant mūsų piliakalnio susirinkęs jaunimas dainuodavo. Atrodo, ir dabar girdžiu. Tiek jau metų pralėkė, o

jaunystės dainų niekaip neužmirštu, — pasakojo jau kito piliakalnio, Elveriškių, papėdėje gyvenanti senutė Ona Kaušauskienė.

O dabar piliakalnis nenušienautas, nėra laiptelių, net takelio prieiti. Užkopus gražus vaizdas atsiveria. Ant piliakalnio siūbuoja lieknos pušys.

— Mano vaikai jas sodino, prižiūrėjo, — porina senutė. — Anksčiau čia buvo dvaras, o jį valdė ponis Elvyra. Tai ir piliakalnis jos vardu pavadintas — Elveriškių. Mano tėvai ir seneliai pasakojo...

Netoli piliakalnio — Aštriosios Kirsnos dvaras. Architektūriniam paminkle buvo įsikūrusi Aštriosios Kirsnos tarybinio ūkio kontora. Kai dvaro rūmų pastatas pradėjo irti, ūkio kontora buvo pastatytas tikinysis, standartinis namas. Dabar gi dvaras priklauso jau naujai susikūrusiam "Aušros" kolūkiui. Senuosiuose rūmuose dabar yra felčerio ir akušerės punktas, paštas. Būdviečio apylinkės Taryba, kultūros namai, biblioteka. "Gyventojų" daug, o šeiminko nėra. Tereikia šiek tiek pasitelkti vaizduotę, kad, žvelgdamas į dvaro pastatus, tvėnkinius, parką, suvoktum, koks tai buvo nepakartojamo grožio ansamblis. Žinoma, dešimtmečiai įspaudė savas žymes. Norint restauruoti,

RAITAS KĖLĖ KEPURELĖ

Siaurės Lietuvoje įsikūrusią Žagarę pastaraisiais metais vis dažniau mini užsieniečiai. Čia užaugintus Hanoverio ir Lietuvos sunkiųjų veislės žirgus Maskvos tarptautiniame aukcione noriai perka italai, vokiečiai, danai, olandai, švedai...

Dideles kainas moka daugelio šalių žirgų augintojai ir komersantai taip pat už Nemuno žirgynė užaugintus Trakėnų bei Hanoverio veislinius ir sportinius žirgus, Vilniaus valstybinio žirgyno Arabų veislės gražuolius.

Darbinių arklų ir sportinių žirgų veisimo rūpinasi penki Lietuvos valstybiniai žirgynai. Juose auginami dviejų veislių darbiniai arkliai — Žemaičių ir Lietuvos sunkieji, taip pat Rusų ir Orlovo ristūnai, Hanoverio ir Arabų veislės žirgai.

Seniausia Lietuvos arklų veislė — žemaitukai. Jie nedideli, stiprūs ir nereiklūs. Kadaisė juos naudojo kryžminimui vokiečių selekcininkai, išvesdami savo garsiuosius Trakėnus. Mūsų Respublikos selekcininkams žemaitukai pasitarnavo išvedant prieš porą dešimtmečių patvirtintą Lietuvos sunkiųjų arklų veislę. Dabar senasis Žemaičių arklų tipas atkurtas ir tobulinamas Vilniaus valstybiniame žirgynė.

Lietuvos sunkiųjų ir Žemaičių veislės žirgus, kaip kitų veislių grintojus, perka įvairios Rusijos sritys, Ukraina, Baltarusija, Kazachija ir kitos respublikos.

Pastaraisiais metais Lietuvoje ypač daugėja sportinių žirgų. Keliolika žirginio sporto sekcijų ir trys sporto mokyklos — Vilniuje, Kaune ir Klaipėdoje — turi daugiau kaip tris šimtus aukštos klasės sportinių žirgų. Be to, beveik trisdešimtys Respublikos rajonų ūkiai auginą, treniruoja ir dalyvauja varžybose su ristūnų veislės žirgais. **Armantas Norvaišas**

reikia ir nemažų pinigų, ir laiko.

Dvarą norime paduoti, ieškome turtingo pirkėjo, nes patys lėšų remti čia neturime. — Kalba meto dirbanti. — O pirkėjų nėra...

Tad reikia padaryti nors tai, kas įmanoma. Dvaro tvartus šiek tiek remti savo buvusio tarybinio ūkio darbininkai. Rūmų realiu remontu galėtumėte pasirūpinti jau dabar įsikūrusiu įstaigų vadovu. Beje, išdaužtas kultūros namų langas. Viduje — klaidi netvarka. Kultūros darbuotojai, ko gero, galvoja, kad čia tvarkytis neverta.

Liudnai nuteikia buvusio grožio šešėliai.

Pakeliant iš Aštriosios Kirsnos dvaro — vienas gražiausių Lazdijų rajone architektūrinių paminklų — Rudaminos bažnyčia. Virš kuplių medžių viršūnių iškilę jos bokštai. Bažnyčia kruopščiai restauruojama. Tik per keliuką — klebonija. Gražus būtų ansamblis. Deja, buvusioje klebonijoje įsikūręs felčerio ir akušerės punktas.

— Neturime kur jo perkelti, — aiškina metodininkė Eugenija Budavienė. — Tikintieji sutinka senąjį klebonijos pastatą patys restauruoti.

Žinoma, reikalingi ir punktas, ir klebonija. Bet išeitį reikia surasti. Kuo mažiau šešėlių temdys buvusį grožį, tuo visi būsim turtingesni.

Vytautas Masikonis
"Valstiečių laikraščio"
korespondentas

Vilnis, 1989 m. liepos 20 d.

Visi atsakymai į gamtosaugos klausimus

Vilniuje pradamas labai svarbus darbas — kuriamas automatizuotas Gamtos apsaugos duomenų bankas. Jo steigimo detales aptarė Lietuvos TSR valstybinio gamtos apsaugos komiteto, Lietuvos mokslinės-techninės informacijos ir techninės ekonominės analizės mokslinio tyrimo instituto bei Lietuvos TSR valstybinio plano komiteto atstovai bei mokslininkai.

Banko idėja nenauja — šandien visų dėmesio centre atsidūrė ekologinės problemos, viešumon iškeliami daug faktų. Šias žinias būtina kaupti ir nuolat turėti po ranka, o kartu atlikti kompleksinius užterštumo tyrimus — jų rezultatai taip pat turi būti kaupiami elektroninėje atmintyje. Šios žinios reikalingos ne tik gamtos apsaugos specialistams, bet ir mokslininkams, projektuotojams, kad jie galėtų numatyti, prognozuoti savo siūlomų darbų bei projektų ekologinį poveikį gamtai, jos itin pravers ekspertams, vertinantiems užterštumo lygį, pobūdį, pasekmes...

Kol kas žmogaus ir gamtos santykiai vis blogėja. Reikia pasiekti protingą pusiausvyrą. Sparčiai žengti ta kryptimi kaip tik ir klydo žinių apie gamtinių procesų sąveiką su žmogaus veikla stoka. Taip atsitiko todėl, kad visai neseniai gamtosauginės problemos buvo nutylimos. Šiandien jau reikia dėl tokio požiūrio gelbėti nuo užteršimo Kuršių marias, Nemuną, egzistuoja taip pat daugybė regioninių gamtos apsaugos problemų.

Kokia būtų svarbiausioji Gamtosauginių duomenų banko savybė: specialistai ją sieja su informavimo sistema, kuri suteiks galimybę kiekvienam stebėtojiui, pasitelkus informacijos teleperdavimo prietaisus, perduoti duomenis į kompiuterio atmintį apie užterštumą bet kurioje Lietuvos vietoje, o siekiant paskleisti tą informaciją, kuriama telekomunikacijos sistema. Jau dabar terminalai veikia Vilniaus, Kauno ir Šiaulių regionuose. Jų tinklas plėsis. Terminalais bus galima labai operatyviai gauti duomenis apie ekologinę situaciją įvairiose vietovėse.

Jau šandien Mokslinės-techninės informacijos institutas teikia žinias, kurios įrašytos į elektroninę atmintį, daugeliu svarbių gamtosauginių problemų, čia galima pasisemti daug naudingų žinių, tad ši banko dalis jau funkcionuoja, bet labai svarbu sukurti jau minėtą faktografinių duomenų atsargą. Tada mokslo žinias jau bus

Kelionės į Lietuvą

Plačiai žinoma Amerikos lietuviams kelionių agentūra American Travel Service Bureau, per daug metų patyrusi komplektavimu turistinių grupių į Lietuvą, galvojantiems šiemet aplankyti savo gimtąjį kraštą, gimines bei pažįstamus, siūlo pasirinkti bilė kurį čia skelbiamą turą. Agentūra išrūpina vizą ir tvarkys visus kitus reikalus, susijusius su kelione. Kiekvieną turą lydės patyręs palydovas iki Vilniaus ir atgal.

Kadangi dabar ryšium su Lietuvoje vykstančiais istoriniais įvykiais įdomu aplankyti Lietuvą, daug žmonių keliauja pamatyti kas ten darosi, o grupėse vietų ribotas skaičius, — paskubėkite užsiregistruoti, pasirinkę bilė kurį turą.

Kreipkitės lietuviškai ar angliškai: AMERICAN TRAVEL SERVICE BUREAU, 9727 S. Western Ave., Chicago, IL 60643. Telefonas: (312) 238-9787.

TOUR NO.	DATES	NIGHTS SPENT IN EACH CITY	Chicago	New York
SPRING				
#101	April 27-May 15	Moscow 1, Vilnius 15, Moscow 1	2,150.00	2,100.00
#102	May 16-May 31	Moscow 1, Vilnius 11, Moscow 2	2,395.00	2,245.00
EARLY SUMMER				
#103	June 12-July 02	Moscow 1, Vilnius 15, Leningrad 2, Helsinki 1	2,795.00	2,645.00
VILNIS				
#104	June 14-July 01	Moscow 1, Vilnius 15, Moscow 0	2,595.00	2,445.00
#105	June 26-July 12	Moscow 1, Vilnius 10, Leningrad 2, Helsinki 2	2,595.00	2,445.00
SUMMER				
#106	July 11-July 30	Moscow 2, Vilnius 15, Moscow 1	2,795.00	2,645.00
#107	July 24-Aug 09	Moscow 2, Vilnius 10, Leningrad 2, Helsinki 1	2,695.00	2,545.00
#108	July 29-Aug 16	Moscow 1, Vilnius 15, Moscow 1 — VILNIS	2,695.00	2,545.00
#109	Aug 01-Aug 16	Moscow, Vilnius 10, Leningrad 2, Moscow 1	2,595.00	2,445.00
LATE SUMMER				
#110	Aug 21-Sept 06	Moscow 2, Vilnius 10, Riga 2, Moscow 1	2,595.00	2,445.00
#111	Sept 12-Oct 01	Moscow 2, Vilnius 15, Moscow 1 — VILNIS	2,795.00	2,645.00
#112	Oct 03-Oct 16	Moscow 1, Vilnius 10, Moscow 1	1,895.00	1,850.00

P.S. Laikraščio "Vilnius" administracija rekomenduoja laikraščio skaitytojams vyksti per šią agentūrą bilė kuriuo turu. Administracija

galima derinti su konkrečiais duomenimis apie ekologinę Respublikos būklę, prasidės praktinis sukauptų žinių pritaikymas, kuris atsispindės visoje gamtosauginėje Lietuvos politikoje.

Anastazas Buklevičius

TRUMPAI

— Viešosios nuomonės apklausinėtojas Lou Harris sako, jog 89 procentai Amerikos žmonių nepatenkinti sveikatos priežiūros apdrauda. Vieni jų nori, kad sveikatos apdrauda būtų įvesta kaip Kanadoje, antri — kaip Britanijoje-Anglijoje.

— Jungtinių Tautų švietimo organizacijos direktoriaus Frederic Mayor Saragoza apskaičiavimu, pasaulyje yra mažiausia bilijonas žmonių beraščių, jų tarpe 100 milijonų mokyklinio amžiaus vaikų.

Šaltenio citatos ir ko nemoka kiti

— Valio! Šitaip ir reikiai! — pasakiau.

— Tu visuomet „Valio!“ Šitaip ir reikiai! — atsiliepė žmona ir paglostė. — Begalvis.

Tačiau ir dabar kartoju: „Valio! Šitaip ir reikiai!“ Per TV galima buvo šį tą praleisti, ne taip išgirsti, suprasti. Dabar M. Gorbačiovo žodžiai visuos laikraščiuose:

● „Ateinantys metai nežada ir nebus be problemų. Laukia nemažai rimtų darbų ir rūpesčių. Mes matome, kad šandien reikia veikti ryžtingiau. Negalima pergudrauti gyvenimo, iškiūtoti šalikėlėje. Mes nelaukiame ir nežadame „dangiškosios manos“, gerai žinome, kad neišspręstų klausimų našta sunki, mūsų kelias nelengvas. Bet tikslas užsibrėžtas, kursas persitvarkymui nužymėtas.“

Patyrėme, kaip ta pati problema kartais nevienodai suprantama. Būna, kad probleminį vežimą traukiam kaip toje Krylovo pasakėčioje. Gerai dar, jeigu jis nepakrūta, ir bėda, kai vėžys, atbuluodamas jį, trukteli savojon pusėn. Kas ten — gerai žinoma: stalinizmas, stagnacija, beteisiškumas, apynasris ant burnos. O jeigu kas ne taip — ilgalaikė komandiruotė į Gulagų šalies kurortus.

Taip, „neišspręstų klausimų našta sunki, mūsų kelias nelengvas“ Kiek žiežirbų priežiebė, atrodytų, pats natūraliausias reiškinys dėl lietuvių kalbos Lietuvoje teisės turėti valstybinės kalbos statusą. Kartais atrodydavo, kad Lietuvos išvadavimas dar nebaigtas. Dar yra šis tas joje, kas kitataučiai labai trukdo. Pirmiausia per daug metų nesugebėta išmokyti lietuvių kalbos. Šia prasme „Komjaunimo tiesa“ Naujuosius metus sutiko pasišiaušusiai, lyg ir nepakėlusai šampano taurės už ramybę ir taiką.

● Tačiau vis dėlto reikėtų suvokti, kad dabar, o ne rytoj — dedam kertinį akmenį į šviesų Lietuvos ateities rūmą, o tas akmuo, ta uola ir yra gimtoji kalba.

● Turėtume atsikratyti iliuzijos, kad valstybinės lietuvių kalbos statusas automatiškai apsaugos ją nuo vidinio dūlėjimo, nuo pragaištingos svetimų kalbų apgulties.

● Jei koks draugas viršininkas pareiškia, kad nesimokė ir nesimokys šitos, matyt, jam nacionalizmu trenkiančios mūsų kalbos, reikia nesikarščiuoti — suprasti ir tokį. Juk jis atsikraustė į pokario Lietuvą lyg į geresnį butą, teikdamas internacionalines paslaugas ir pamatė buto kampe išgąsdintus ir amžinai dėkingus aborigenus, kažką nesuprantamai veblenančius..“

Tai vis rašytojo Sauliaus Šaltenio citatos. Traukiu jas iš straipsnio „Laisvas žodis — kaip grūdas“ ir neabejoju: taip, žmoneliai, lietuvių kalbos tik valstybinis jos statusas neapgins. Netgi, atvirksčiai, toks iškilmingas dalykas stumia į snaudulį, į nusiteikimą, kuomet viskas atiduodama Dievui į rankas.

„Gimiau 1945, ačiū dievui, jau Tarybų valdžios metais, Utenoj“, — prieš 13 metų padėkojo aukščiausiam S. Šaltenis už laimingai parinktą laiką ir vietą. Dar nežinojo (tikriausiai nežinojo), kad ir jam Tarybų valdžią reikės delozunguoti, padėti demokratiškiausioje vietoje, ten, kur ji dar niekuomet nebuvo. O man prisimena toks nekaltas epizodėlis:

— Tu lietuvis? Tu tikrai lietuvis? — priekabiavo prie keleivio keleivis.

— Kaip čia pasakius? — gynėsi lietuvis. Tiesiai šviesiai jis kažkodėl nedrįso to padaryti. Ant lietuvių kabojo pernelyg internacionalinis savęs supratimas. Pasakytų: esu tarybinis, ir nė motais. Tačiau šitaip nepasakė.

— Baik kibti. Buk tu kuo nori ir leisk man būti kuo noriu, — stengėsi greičiau atsikratyti savo pašnekovu lietuvis. Tai buvo senokai, ir niekuomet nemaniau, kad toks „menkniekėlis“ iškiš atmintyje, iškilo. Žmogus-lietuvis išlipo (Nukelta į 8 pusę.)

Jeigu važiuosite iš Šiaulių miesto centro Kelmės link per naująją viaduktą, kairėje kelio pusėje pamatysite gražios architektūros gyvenamuosius namus. Tai trijų ir keturių aukštų monolitiniai pastatai, kuriuose įrengta po 6-8 butus. (Antano Dilio nuotr.)

Vilnis, 1989 m. liepos 20 d.

[Atkelta iš 7 pusl.]

Marcinkonių geležinkelio stotelėje, o žmogus-rusas pasiliko keliauti Druskininkų link.

— Jieščio dalieko Druskininkai? — paklausė po kurio laiko šališkai sėdėjusį vyrą.

— Prajedom Marcinkancy, Margiony, Kably, Sanovo, Poriečė, i budėt Druskeninky, — aiškino šitas ir niekam iš aplinkinių nebuvo bjauru. Marcinkonių, Margionių, Kablyų, Senovės, Pariečės ir Druskininkų vietovardžiai kaipmat nuskendo svetimybeje, apsiuė balos rūdimis. Taip, dažnai patys nežinome, ką darome. Žmogus ne todėl rusino vietovardžius, kad jautė aborigenišką baimę, o būtent skatinamas geradarystės jausmo.

Bet čia man parūpo: ar mes turime teisę būti kuo panorėję? Kad ir už pinigus, už auksą, saldžiausią išdavystę? Ir vėl grįžtu prie S. Šaltenio citatos. Baltuoja prosenelių kaulai, tas testamentas, neužmirštas mums parašyti.

● Juk mūsų neapbrėpiamoj, milžiniškų galimybių šaly, kur dažnai mūsų likimai priklauso nuo vieno rankos mostelėjimo, nuo vieno žmogaus sveikatos ar vienos instrukcijos, perbraukiančios gražiausias konstitucijas, gimtoji kalba ir ilgiausiais ledynmečių laikotarpiais bus svarbiausia dvasios maitintoja. Žinoma, smagu kalbėti apie SUVERENITETĄ ir laukti jo lyg Išganytojo, bet vis tiek gėda prieš pasaulį su pavadžiu ant kaklo... Apsimesti, kad čia tautinis kaklaraištis, trūksta fantazijos, o pasikartojant kilpoj — orumas, protėviai ir būsimos kartos neleidžia... Ko griebtis, kuo tada pasikliauti? Ogi laisvu ir galingu žodžiu, kuris kaip grūdas su laiku ir geležimi, ir rūdžių paėstą plieno šarvą prauga.

...Skamba V. Kudirkos „Tautiška giesmė“. Sapnas ar tikrovė? Ne, ne sapnas. Plevėna virš Lietuvos miestų miestelių senoji Trispalvė, estafetę pradėjusi nuo Gedimino kalno. Sapnas ar tikrovė? Ne, ne sapnas. Taip, dėl to nepadaugėja prekių parduotuvėse ir kiti jau prunkštuoja į akis, girdi, kas iš to. Bet antai stovi žmogus — išdidesnis, orensis, susikaupęs. Jo lūpose motinos žodžiai, Lietuvos žodžiai... Duoną ir medį moka išauginti visos pasaulio tautos. Lietuvišką žodį, lietuvišką kalbą — tik viintelė iš jų visų — lietuvių tauta.

— Vašingtonas vienašališkai beveik dešimčia procentų pabrangino mokesčių laivams, perplaukiantiems Panamos kanalu. Panamos vyriausybė su tuo nesutinka, nes, girdi, daugiausia nukentėtų Lotynų Amerikos šalių prekybiniai laivai.

K. PETRIKIENĖS PELENUS PALAIDOJO LIETUVOJE

Kaip žinia, Katrina Petrikienė buvo ne eilinė moteris Amerikos pažangiems lietuviams. Nuo pat atvykimo į šią šalį, dar pirm I Pasaulinio karo, kaip organizatorė ir plunksnos darbuotoja savo talentą ir atliekamą laiką ji aukėjo pažangiajai Amerikos liaudžiai bei mums lietuviams. Pažangioji Amerikos lietuvių visuomenė esame labai daug jai skolingi, jos vardas mūsų istorijoje neišdils.

K. Petrikienė mirė vienatini savo sūnaus Arthur prieglobstyje. Gaila, kad mažai mūsų belikusių ir pasklidusių visoje šalyje negalėjome su ja prie karsto atsisveikinti kaip pridėra atsisveikinti su visuomenininke veterane. Tačiau, nežiūrint visa to, velionės pageidavimu, dėka sūnui Arthurui, jos palaikų pelenai buvo nuvežti gimtinėn Lietuvon ir amžinai užkasti greta jos brolio kapo Bagotojoj.

Čia žemiau spausdiname jos sūnaus Arthuro Petriko laišką, atsiųstą jam grįžus iš Lietuvos.

“I recently returned from Lithuania to where I had taken my mother's ashes (Katherine Petrick) as a tribute to her everlasting love for the land of her birth.

On June 23, 1989 we laid her to rest in Bagotoji next to her mother, near Kazlų Rūda where she had been born many years ago. It is a very small village and the cemetery is lovingly cared for by friends and relatives. In attendance was her one brother and one remaining sister, along with many cousins, nieces, nephews, etc. and Albertas Laurinčiukas, Algis Kusta, Graijus Kneizevičius, Jonas Jurgaitis, and Veronika Šleivyte. Also attending was Mr. Bunkus who is well remembered by Lithuanians here in New York and Florida who now lives in Lithuania.

I was astounded by the many changes that have taken place in Lithuania since my last visit 15 years ago. There is now an elated feeling in the air for independence. There was not a single Russian flag to be seen, only the yellow-green-red colors of the Lithuanian flags. There is an optimism for a better Lithuania in spite of some

K. PETRIKIENĖ

shortages of basic items such as clothing, soap, shoes, etc. Churches that had been converted into museums are now being restored to their former use, monuments that had been concealed for many years are being dug up and displayed.

It is a great land to revisit again, especially now that travelers can fly directly into Vilnius via Berlin, thereby bypassing Moscow with all her rude Customs guards and their delaying tactics.

Arthur R. Petrick”

— Lietuvos-JAV asociacija liepos 4 dieną “Žinijos” lektoriūmo salėje buvo surengusi Amerikos nepriklausomybės dienos minėjimui mingą.

NEW YORK

Plačiai žinoma New Yorko pažangiems lietuviams bruklynietė Ona Čepulienė persikėlė gyventi į Southtown, N.Y., pas buvusios draugės velionės Onos Vainikaitienės dukrą G. Vainikaičiūtę, turinčią gražią rezidenciją ir pakankamai vietos, kur Onai Čepulienė neteks nuobodžiauti.

Kaip žinia, Ona Čepulienė, kol pajėgė, buvo aktyvi pažangių lietuvių organizacijų darbuotoja, taip pat ir jos vyras. Nuo pat atvykimo iš Lietuvos, dar pirm I Pasaulinio karo, aktyviai dalyvavo saviveiklininkų chore. Buvo stambi rėmėja laikraščių “Laisvės” ir “Vilnės” bei kitokios pažangios spaudos.

Linkiu jai geriausios sėkmės leisti gyvenimo sutenų dienas naujoje vietoje pas G. Vainikaičiūtę.

— — —
Išgyvenusi 50 metų Brooklyne, N.Y., Nastė Buknienė persikėlė gyventi į Čikagą pas savo gimines. Kadangi pastaruoju metu ją vis labiau pradėjo kamuoti artrito skausmai, tikisi, kad pas gimines bus prižiūrima ir ligos prispaustai bus lengviau pergyventi sunegalavimus.

Nastė Buknienė nuo pat atvykimo iš Lietuvos irgi buvo aktyvi choristė, organizacijų veikėja, ypač gražiai ir taktiškai mokėjo vesti susirinkimus. Jos vardas plačiai buvo žinomas laisviečiams.

Nellie

Liūdnos mirties metinės

MARCELLĖS VASILIAUSKIENĖS (WASSEL)

Liūdnai praslinko du metai nuo to skaudaus įvykio, kai negailėtingoji mirtis visiems laikams mus atskyrė nuo brangios mamytės, uošvės, Marcellės Vasiliauskienės 1987 metų rugpiūčio (August) 13 dieną.

Mes žinome, kad ji pas mus nesugrįš ir jokios dejonės nesumažins mūsų širdyse padarytos žaizdos. Netekę jos, liūdėdami minime jos garbingą vardą lankydami jos kapą ir jį puošiame gyvomis gėlėmis.

Lai Tau, mūsų brangioji, būna ramu ilsėtis Lietuvių Tautinėse kapinėse.

Nuliūdę liekame —

duktė FRANCES,
žentas EDWARD JORDAN

MARY ZALGA (Gintautaitė)

Gyveno Chicagoje, Beverly apylinkėje. Mirė 1989 m. liepos 9 d., sulaukusi 79 metų amžiaus. Gimė Chicagoje.

Pasiliko dideliame nuliūdime dukters Lillian Mallstrom, žentas Roe, Diana Whelan, žentas Fred; sūnūs: John, marti Marsha, Kenneth, marti Carol. Šeši anūakai: Maureen ir Glen Whelan; Stacey ir Betsy Zalga, Michelle ir Kevin Zalga; brolis Peter Gintaut, seserys Stella Maziliauskas ir Bernice Gintaut bei kiti giminės.

Velionė buvo našlė a. a. John Zalgos.

Priklausė Lietuvių Prekybos Rūmams.

Kūnas buvo pašarvotas ketvirtadienį, liepos 13 d., Petkaus Marquette koplyčioje, 2533 W. 71st St.

Laidotuvės įvyko penktadienį, liepos 14 d. Iš koplyčios buvo nulydėta į Lietuvių Tautines kapines.

Nuliūdę: dukters, sūnūs, brolis, seserys, anūakai ir kiti giminės.

Laidotuvių direktorius Donald A. Petkus. Tel. 476-2345.

LIŪDNAS PRISIMINIMAS DUKTERS WILMOS

Mirė 1949 metais liepos 14 d. Palaidota Lietuvių Tautinėse kapinėse. Šiomet sukalo 40 metų kaip jos nebeturime.

Ji gimė 1935 metais vasario 16 dieną, Brazilijoje, Sao Paulo mieste. Į JAV atvyko 1947 metų gruodžio 30 dieną. Čia tegyveno tik pusantrų metų.

Paliko dideliame nuliūdime mus tėvus.

ANNA ir S.J. JOKUBKA

Vilnis, 1989 m. liepos 20 d.